

Zelfgerapporteerd slachtofferschap en het veiligheidsgevoel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Twee recente onderzoeken belicht

MAART 2025

Inleiding

Sinds enkele maanden is, door de toename van geweld en zelfs dodelijke schietpartijen, de aandacht voor onveiligheid in het Brussels gewest in de media fors toegenomen.

Om het onveiligheidsgevoel van burgers te onderzoeken bestaan er meetinstrumenten zoals enquêtes naar slachtofferschap¹ en het veiligheidsgevoel. Het Observatorium van safe.brussels voert sinds 2018 zulke enquête uit bij particulieren (inwoners, toeristen en pendelaars) en bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG). Ter gelegenheid van de publicatie van de volledige resultaten van de derde editie van de enquête bij particulieren in 2022, worden hier de belangrijkste resultaten vergeleken met die van de laatste Veiligheidsmonitor van de Federale Politie.²

Enerzijds wordt hiermee een poging ondernomen om enkele grote tendensen rond veiligheidsgevoel en zelfgerapporteerd slachtofferschap in het Brussels gewest in kaart te brengen. Anderzijds is dit ook een gelegenheid om de methodologie van dergelijke enquêtes te overdenken. Publicaties van het Observatorium spitsen zich gebruikelijk toe op een enkel veiligheidsfenomeen, maar hier wordt ook ingegaan op de instrumenten, namelijk de slachtofferschap- en veiligheidsenquêtes. Bij wijze van inleiding worden deze meetinstrumenten betreffende criminaliteit verder toegelicht, om een goed begrip van de resultaten en de beperkingen ervan te verzekeren. Deze eerste vergelijking is een verkenning en een aanzet voor diepgaandere analyses voor geïnteresseerde onderzoekers.

1. Onder 'slachtofferschap' wordt verstaan dat de respondent binnen een vooraf bepaalde periode wel of niet slachtoffer is geweest van een misdrijf tegen zijn of haar persoon of bezittingen, ongeacht of hiervan al dan niet aangifte werd gedaan bij de politie. Zie met name: CIPC, [Les enquêtes de victimation à l'échelle internationale, CIPC \(2006\)](#).

2. <https://www.politie.be/statistieken/nl/veiligheidsmonitor> ; Federale politie - Directie van de positionele informatie en ICT, [Federale analyse van de Veiligheidsmonitor 2021](#).

1. De enquêtes over zelfgerapporteerd slachtofferschap en het veiligheidsgevoel

De instrumenten die de contouren, vormen en ontwikkelingen van criminaliteit in kaart brengen, zijn talrijk en complementair en beperken zich niet tot officiële statistieken van geregistreerde criminaliteit.³ Het Observatorium van safe.brussels doet bij haar analyses systematisch beroep op meerdere gegevensbronnen, waaronder enquêtes over zelfgerapporteerd slachtofferschap en het veiligheidsgevoel.

Enquêtes met betrekking tot slachtofferschap gaan uit van de verklaringen of getuigenissen van slachtoffers om te bepalen welke inbreuken werden gepleegd en onder welke omstandigheden. Die insteek verschilt van de politiestatistieken, die de officiële, geregistreerde of overheidsvisie over de criminaliteitsproblematiek weerspiegelen. Slachtofferenquêtes weerspiegelen daarentegen de criminaliteit zoals die wordt waargenomen, ervaren en herinnerd door steekproeven van burgers.⁴ Eén van de vooropgestelde doelen van deze enquêtes is informatie verkrijgen over de discrepantie tussen geregistreerde feiten en het totaal aantal gepleegde feiten. Hiervoor wordt rekening gehouden met feiten die niet officieel aangegeven zijn, maar wel in enquêtes vermeld worden (onderrapportering of het 'black number'). Meerdere parameters kunnen meespelen bij onderrapportering, zoals de middelen van politie en justitie en het vertrouwen van de bevolking in deze instellingen. Vergelijkingen tussen criminaliteitsstatistieken en slachtofferschapenquêtes hebben aangetoond dat de grootte van het black number (redelijk sterk) varieert tussen landen en in de loop van de tijd.⁵

De Gewestelijke veiligheidsenquêtes (GVE) en gelijkaardige enquêtes zoals de Veiligheidsmonitor (VM) van de federale politie peilen niet enkel naar slachtofferschap maar ook naar het veiligheidsgevoel.⁶ Het gaat over een complex begrip met meerdere dimensies. Een eerste dimensie is verwant aan angst (ervaren voor zichzelf of voor de naasten) om slachtoffer te worden van een crimineel feit.⁷ *"Angst voor zichzelf of de naasten doet zich voor als een rechtstreekse ervaring of via een tussenpersoon, als anticipatie op het risico, vandaar de nauwe band met het lokale criminaliteitsniveau of de persoonlijke ervaring van slachtofferschap"*.⁸ Persoonlijke kenmerken hebben eveneens een invloed op die angst (leeftijd, geslacht, sociaal-economisch niveau, enz.). Een tweede dimensie van het veiligheidsgevoel heeft betrekking op een *bezorgdheid over veiligheid die een meer algemene beoordeling van de ontwikkelingen in de samenleving weerspiegelt*⁹ (d.w.z. een algemene bezorgdheid over de ontwikkeling van geweld in de samenleving¹⁰). Ze houdt in mindere mate verband met ervaringen en met de persoonlijke situatie ten aanzien van criminaliteit.

Twee andere concepten spelen eveneens een belangrijke rol in het veiligheidsgevoel: blootstelling en kwetsbaarheid. Het onveiligheidsgevoel vergroot naarmate de kans op geweld voor een individu, een gezin of een samenleving toeneemt.¹¹ Niet iedereen in hetzelfde geografische gebied wordt op dezelfde manier

3. Zie met name: L. Bègue, « Connaître les délinquances : quelles méthodes, quels outils? », in S. Roche, *En quête de sécurité. Causes de la délinquance et nouvelles réponses*, Armand Colin, 2003 ; D. Burssens, *Trends in Criminaliteit. De crime drop internationaal en in België*. Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie. Onderzoeksrapport nr. 57b, 2023, blz. 7-9.

4. J. Van Dijk, « Approcher la vérité en matière de délinquance. La comparaison des données d'enquête en population générale avec les statistiques de police sur la délinquance enregistrée », in Ph. Robert (dir.), *Mesurer la délinquance en Europe*, Paris, L'Harmattan, 2009, blz. 19.

5. Van Dijk, *Ibid.* blz. 50.

6. Over het 'veiligheidsgevoel' kunnen verschillende soorten vragen worden gesteld, met verschillende doeleinden. Bepaalde vragen kunnen betrekking hebben op: de perceptie van veiligheid of onveiligheid; de perceptie van het directe of indirecte risico van de respondent om slachtoffer te worden; de mate van bezorgdheid die de omgeving, de veiligheidsproblemen of het risico om slachtoffer te worden wekken bij de respondent; de reactie of gevolgen die de onveiligheid teweegbrengt bij de respondent. Zie met name: CIPC, *Les enquêtes de victimation à l'échelle internationale, 2006*; S. Roché, « [Expliquer le sentiment d'insécurité: pression, exposition, vulnérabilité et acceptabilité](#) », in *Revue française de science politique*, 1998, Vol. 48, nr. 2;

7. Ph. Robert & R. Zauberman, *Le sentiment d'insécurité et les politiques de sécurité*, 2018.

8. *Ibid.* blz. 6.

9. *Ibid.* blz. 1.

10. S. Roché, *En quête de sécurité. Causes de la délinquance et nouvelles réponses*. Armand Colin, 2003, blz. 163.

11. *Ibid.* blz. 169. Roché noemt deze factor "de druk van delinquentie".

blootgesteld aan criminaliteit. Er moet ook rekening worden gehouden met de kwetsbaarheid van ieder individu, namelijk wat iemand tot een potentieel doelwit maakt, rekening houdende met de capaciteit van een persoon om een traumatische gebeurtenis te ontwijken of ermee om te gaan.¹²

De veiligheidsenquêtes geven waardevolle informatie over slachtoffers, hun ervaring en hun beleving en de context van criminele feiten. Ze hebben echter ook beperkingen die uitgebreid in de literatuur beschreven zijn.¹³ We vermelden onder meer dat niet alle inbreuken in deze enquêtes behandeld kunnen worden (bv. de afwezigheid van een direct slachtoffer, de onmogelijkheid voor het slachtoffer om te getuigen, het risico op represailles ...); de definitie van de inbreuken is zeer subjectief (afhankelijk van het waardesysteem en de perceptie van het slachtoffer); de tellingen kunnen onvolledig zijn door mogelijke vergetelheden bij slachtoffers (geheugen- of telescoperingseffecten¹⁴), verlegenheid om ze te melden aan onderzoekers, of het bagatelliseren van bepaalde feiten. Het is bovendien moeilijk om bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen (bv. daklozen) op te nemen in deze enquêtes, waardoor ook de ongelijke verdeling van criminaliteit over de bevolking als geheel en de doorlopende aard van bepaalde feiten enz. niet in aanmerking kunnen worden genomen.

R. Zauberman vat deze verschillende elementen als volgt samen: *“het gebruik van enquêtes over slachtofferschap, net als het gebruik van andere telmethoden, om meer te weten te komen over criminaliteit betekent dus dat je moet voldoen aan enkele hoofdregels: bescheidenheid – beschouw de thermometer die je in handen hebt nooit als het perfecte instrument –, voorzichtigheid – het meten van criminaliteit betekent dat je een systeem moet opbouwen van stelselmatige vergelijkingen tussen bronnen om hun gelijkenissen of verschillen te begrijpen –, en tijdsduur – het uitvoeren van deze vergelijkingen voor trends: een film vertelt ons meer dan een foto”*.¹⁵ De resultaten van de verschillende veiligheidsenquêtes in het Brussels gewest worden hier kort in dit perspectief voorgesteld.

2. Het Veiligheidsgevoel en slachtofferschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

2.1. Gegevensbronnen

De twee meest recent uitgevoerde veiligheidsenquêtes in het Brussels gewest zijn de Gewestelijke veiligheidsenquête (GVE) 2022 van safe.brussels en de Veiligheidsmonitor (VM) 2021 van de federale politie.¹⁶

De twee enquêtes geven informatie over het veiligheidsgevoel en zelfgerapporteerd slachtofferschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We voeren hier geen eigenlijke vergelijkende analyse uit van de twee gegevensbronnen, die elk hun eigen doelstellingen, methodes, beperkingen, tijdsduren en oriëntaties hebben. Het doel is om bepaalde gegevens uit de twee bronnen voor te stellen die onder dezelfde categorisering vallen en aan te tonen hoe ze verdeeld zijn over de geografische zones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

12. S. Roché, « Expliquer le sentiment d'insécurité : pression, exposition, vulnérabilité et acceptabilité », in *Revue française de science politique* 2, 1998, blz. 291.

13. L. Bègue, *Connaître les délinquances : quelles méthodes, quels outils ?*, in S. Roché (dir.), *En quête de sécurité. Causes de la délinquance et nouvelles réponses*, Armand Colin, 2003; R. Zauberman, « Les enquêtes de victimation. Une brève histoire, quelques usages », in *Idées économiques et sociales*, vol. 181 n°3, 2015, blz. 10-11; J.P. Grémy, *Mesurer la délinquance à partir du témoignage des victimes : L'enquête pilote IHESI-INSEE de janvier 1999*, Institut des Hautes Etudes de la Sécurité Intérieure, blz. 44-45, 2001; Van Dijk, *Ibid.*, blz. 18.

14. Telescoperen is het verschijnsel waarbij respondenten hun herinneringen aan het moment van de incidenten veranderen door de enquête ([Manuel sur les enquêtes de victimation](#) (Handleiding voor enquêtes over slachtofferschap) – Verenigde Naties, 2009).

15. R. Zauberman, « Les enquêtes de victimation. Une brève histoire, quelques usages », in *Idées économiques et sociales*, vol. 181 n°3, 2015, blz. 11.

16. De Veiligheidsmonitor 2024 en de Gewestelijke veiligheidsenquête 2024 worden momenteel verwerkt en de resultaten worden verwacht in 2025.

De resultaten van de twee enquêtes worden niet rechtstreeks vergelijkbaar maar complementair beschouwd. We gebruiken een zeer beperkte selectie van de resultaten. Voor meer informatie verwijzen we naar de gedetailleerde publicaties van de respectieve resultaten.

TABEL 1

Kenmerken van de enquêtes over zelfgerapporteerd slachtofferschap en veiligheidsgevoel in het Brussels gewest.

	Veiligheidsmonitor (2021)	Gewestelijke veiligheidsenquête (2022)
INSTELLING	Federale politie - Directie van de politionele informatie en ICT	safe.brussels – Observatorium
DOELGROEP	Particulieren woonachtig in België	Inwoners, pendelaars en toeristen in het BHG
TOTAAL ANTWOORDEN (BHG)	98.416 respondenten (België) 6.198 respondenten (BHG)	2.663 inwoners (BHG) 601 pendelaars (BHG) 402 toeristen (BHG)
REFERENTIEPOPULATIE	9.592.483 personen van 15 jaar en ouder (België) 984.988 personen van 15 jaar en ouder (BHG)	976.063 inwoners (BHG) 399.559 pendelaars Onmogelijk te bepalen voor toeristen
GEOGRAFISCHE STRATIFICATIE	Politiezones en gemeenten	Clusters van gemeenten (Politiezones)
TIJDSPANNE	Einde 2021 (oktober tot december) De vragen hadden betrekking op de 12 maanden voorafgaand aan de enquête	Eind 2022 / begin 2023 (december 2022–maart 2023) De vragen hadden betrekking op de 12 maanden voorafgaand aan de enquête
METHODOLOGIE	Gemengde methode ¹⁷	Gemengde methode ¹⁸ voor inwoners Online voor pendelaars Face-to-face voor toeristen
Focus	- Problemen in de wijk - Onveiligheidsgevoel - Slachtofferschap en aangiften - Preventie en dienstenaanbod - Taken en beoordeling van politiediensten	- Veiligheidsgevoel - Slachtofferschap - Reactie in geval van slachtofferschap - Beschermingsmaatregelen en noden op het vlak van veiligheid

2.2. Onveiligheidsgevoel in het BHG

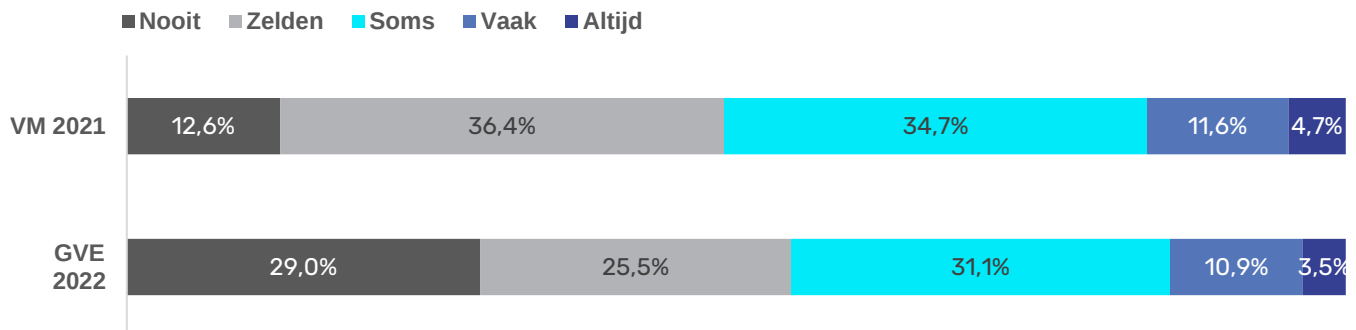
In beide enquêtes werden de respondenten bevraagd over het feit of zij zich onveilig voelen in het Brussels gewest en hoe frequent dit voorkomt (de formulering verschilt licht – zie figuur 1 *infra*).

Wat betreft het geheel van de steekproef voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er een vergelijkbaar aandeel respondenten wie zich vaak of altijd onveilig voelt, namelijk ongeveer 15% (14,4% GVE vs. 16,3% VM). De antwoorden verschillen licht voor het aandeel respondenten die zeggen zich 'nooit' onveilig te voelen, waarbij het aandeel in de Veiligheidsmonitor kleiner is (13% t.o.v. 29% in de GVE 2022).

17. Gemengde methode, waarbij verschillende methoden van gegevensverzameling werden gecombineerd, namelijk het verzenden van een vragenlijst per post en de mogelijkheid om ook online te antwoorden.

18. Gemengde methode, waarbij een deel van de enquêtes online plaatsvindt, een deel telefonisch en een deel face-to-face.

Figuur 1. Onveiligheidsgevoel volgens de enquêtes over het veiligheidsgevoel in het BHG: “Voelt u zich wel eens onveilig?” (VM 2021 BHG) – “Hebt u zich in de afgelopen 12 maanden wel eens onveilig gevoeld op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest...” (GVE 2022)

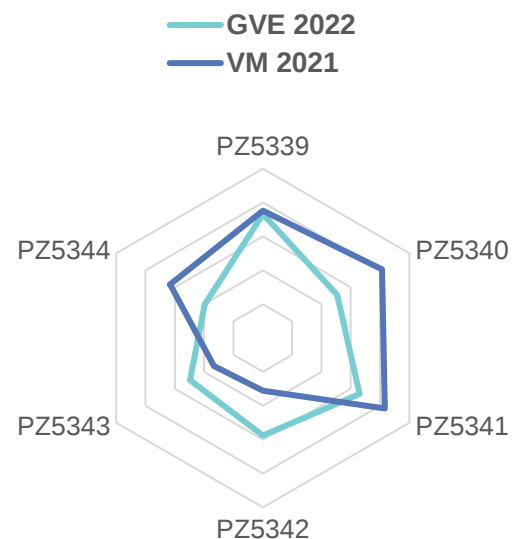
Wanneer we de antwoorden vergelijken op een lager geografisch niveau, d.w.z. de politiezones, stellen we enkele verschillen vast voor het aandeel respondenten dat zich vaak of altijd onveilig voelt.

De resultaten van de beide enquêtes zijn zeer gelijklopend voor de politiezone Brussel-Hoofdstad-Elsene (18 en 19% van de respondenten zegt zich ‘vaak’ of ‘altijd’ onveilig te voelen). Voor de andere politiezones zijn er grote verschillen in de resultaten en in de rangschikking van de politiezones. Volgens de GVE 2022 is het onveiligheidsgevoel het hoogst in de politiezone Brussel-Hoofdstad-Elsene. Volgens de VM 2021 is het onveiligheidsgevoel het hoogst in de zone Brussel-Zuid, gevolgd door Brussel-West en vervolgens pas Brussel-Hoofdstad-Elsene.

Er moeten meer analyses uitgevoerd worden om te bepalen of die verschillen te wijten zijn aan verschil in perceptie van onveiligheid of aan methodologische factoren die hierboven worden aangehaald. Bijvoorbeeld door kruisingen met andere vragen van dezelfde enquêtes voor hetzelfde grondgebied of met andere externe bronnen.

Figuur 2. Onveiligheidsgevoel ‘vaak’ of ‘altijd’ aanwezig, per politiezone: “Voelt u zich wel eens onveilig?” (VM 2021 BHG) – “Hebt u zich in de afgelopen 12 maanden wel eens onveilig gevoeld op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest...” (GVE 2022)

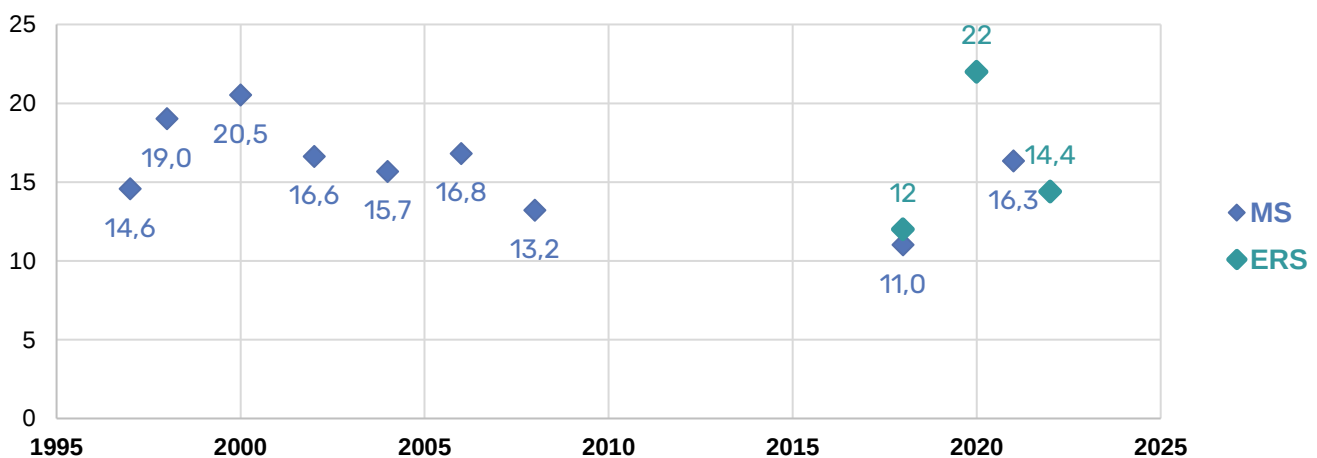
	GVE 2022	VM 2021
PZ5339 Brussel Hoofdstad/ Elsene	18,3%	18,8%
PZ5340 Brussel- West	12,7%	20,3%
PZ5341 Brussel- Zuid	16,5%	20,8%
PZ5342 Ukkel/ Watermaal-Bosvoorde/ Oudergem	14,4%	7,8%
PZ5343 Montgomery	12,4%	8,3%
PZ5344 Brussel- Noord	9,9%	15,8%

Wanneer we de grondgebieden gedetailleerder bekijken, namelijk op gemeentelijk niveau, zijn de verschillen tussen de resultaten van beide bevestigingen nog groter. Omdat de representativiteit van de gegevens op gemeentelijk niveau wordt gewaarborgd door de Veiligheidsmonitor, maar niet door de Gewestelijke veiligheidsenquête, worden de resultaten van dit niveau niet besproken. Die verschillen – reeds aanwezig op niveau van de politiezones – tonen aan dat omzichtigheid geboden is bij het interpreteren van de resultaten. Autoriteiten willen vaak graag dit soort enquêtes gebruiken om zicht te krijgen op de veiligheid en het veiligheidsgevoel op specifieke geografisch niveaus (bv. een gemeente, wijk, statistische sector, plaats), maar omwille van de methodologische beperkingen is voorzichtigheid geboden.

De evolutie van het veiligheidsgevoel in de loop van de tijd is eveneens een interessante indicator. De stabiliteit van de gebruikte methoden en de gestelde vragen is belangrijk om bruikbare lessen te trekken over evoluties. De Gewestelijke veiligheidsenquête van safe.brussels is pas aan haar 3e editie toe, wat relatief jong is in vergelijking met de Veiligheidsmonitor (10 keer sinds 1997). Beide bronnen bieden informatie over de evolutie van het veiligheidsgevoel, maar ze zijn niet vrij van beperkingen die verband houden met methodologische ontwikkelingen.¹⁹ Figuur 3 *infra* toont een zekere stabiliteit van het onveiligheidsgevoel, met meestal waarden rond de 15% voor respondenten die zich 'vaak' of 'altijd' onveilig voelen in het BHG sinds 1997. Er worden hogere waarden geconstateerd voor en rond het jaar 2000 en in 2020, tijdens de Covid-19 pandemie, die zonder twijfel een impact heeft gehad op het onveiligheidsgevoel.

Figuur 3. Aanwezig onveiligheidsgevoel 'vaak' of 'altijd': "Voelt u zich wel eens onveilig?" (VM 1997-2021 BHG²⁰) – "Hebt u zich in de afgelopen 12 maanden wel eens onveilig gevoeld op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest..." (GVE 2018-2022)

Volgens de Veiligheidsmonitor 2021 is de belangrijkste oorzaak van het onveiligheidsgevoel het ongepaste gedrag van weggebruikers, met name snel rijden of verkeersagressie, zowel op federaal niveau²¹ als in het BHG. Door variaties in de methoden kan de ontwikkeling van angst en bezorgdheden op het gebied van veiligheid niet betrouwbaar bepaald worden voor het BHG. Enquêtes afgenomen in dezelfde periode in Frankrijk²² wijzen op hun beurt op een vrij grote stabiliteit in het onveiligheidsgevoel de afgelopen 15 jaar. De laatste 3 tot 4 jaar voelen mensen zich echter vaker onveilig en is er een toenemende bezorgdheid over veiligheid en armoede.²³

19. *Ibid.* Burssens, blz. 29-30.

20. De editie 2011 van de Veiligheidsmonitor is niet volledig voor het BHG, de resultaten voor dit jaar kunnen hier dan ook niet opgenomen worden.

21. Federale politie – Directie van de politievle informatie en ICT, [Federale analyse van de Veiligheidsmonitor 2021](#), blz. 25.

22. H. Heurtel, Victimation et sentiment d'insécurité en Île-de-France. Les premiers résultats de l'enquête 2023, L'Institut Paris Région, janvier 2024, blz. 5; Onderzoeksrapport "Vécu et ressenti en matière de sécurité" 2022, Victimation – délinquance et sentiment d'insécurité, Service statistique ministériel de la sécurité intérieure, blz. 261 (CVS – SSMSI).

23. *Ibid.* Heurtel 2024 blz. 5 en CVS – SSMSI 2022 blz. 261.

Heel wat factoren spelen een rol bij het onveiligheidsgevoel. De enquêtes verzamelen een grote hoeveelheid informatie over de bevroegden (geslacht, leeftijd, sociaaleconomische situatie, opleidingsniveau, gezinssamenstelling enz.). Deze factoren moeten mee in aanmerking worden genomen om de algemene bevindingen te nuanceren. In de publicaties over de resultaten van de GVE en van de VM worden de gegevens uitgesplitst volgens de persoonskenmerken van de bevroegden. Dit valt buiten het bereik van deze korte beschouwing, maar hier dient rekening mee gehouden te worden bij gedetailleerdere analyses.

2.3. Zelfgerapporteerd slachtofferschap in het BHG

Een tweede belangrijk onderdeel van de twee veiligheidsenquêtes zijn de inbreuken waarvan respondenten slachtoffer werden en de omstandigheden waarin de inbreuken gepleegd werden,²⁴ en dat voor de 12 maanden voorafgaand aan de enquêtes. Verder werd er gevraagd of deelnemers de feiten gemeld hebben (met name bij de politie door een aangifte). Respondenten die geen aangifte deden, werden gevraagd wat hiervan de redenen waren.²⁵

Om het slachtofferschap vast te stellen werd een lijst met inbreuken voorgelegd aan de bevroegden. De formulering van die inbreuken is cruciaal bij enquêtes over zelfgerapporteerd slachtofferschap. De formulering moet *“verenigbaar zijn met de voorstellingen die slachtoffers, of meer in het algemeen mensen die niet gespecialiseerd zijn in criminaliteit, hebben van de soorten inbreuken”*.²⁶ De kloof tussen het idee van respondenten over de feiten – op basis van de formulering in de vragenlijsten – en de definitie van inbreuken met betrekking tot deze feiten in het strafwetboek, varieert afhankelijk van de soorten inbreuken die in aanmerking worden genomen.²⁷ Bij de analyse van de antwoorden moet rekening worden gehouden met die afwijkingen en een zekere omzichtigheid is dus vereist.

De resultaten van beide enquêtes tonen aan dat mensen het vaakst slachtoffer worden van onlinecriminaliteit (oranje in figuren 4 en 5). In beide enquêtes worden feiten van (of pogingen tot) internetfraude veruit het meest gerapporteerd door de respondenten. 42% van de respondenten van de GVE 2022 zegt slachtoffer te zijn geworden van pogingen tot internetfraude in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête (en 12% van daadwerkelijke inbreuken). Voor de VM 2021 rapporteren 37% van de respondenten in het Brussels gewest internetfraude – zonder onderscheid tussen pogingen of daadwerkelijke inbreuken.²⁸ 42% rapporteren feiten van phishing.

Het slachtofferschap voor deze feiten neemt toe. In de GVE 2020 rapporteerden 7,3% van de inwoners internetfraude en 22,9% pogingen.²⁹ Voor de VM 2018³⁰ rapporteerden 19,6% van de respondenten internetfraude. Op alle vlakken van ons leven, nemen technologieën nemen steeds meer plaats in. Het is bijgevolg niet verrassend dat de criminaliteit in die sfeer toeneemt, ondanks dat *“vanuit het oogpunt van de Politie Criminaliteitsstatistiek (PCS) dit soort criminaliteit lang niet in evenredige mate wordt geregistreerd”*.³¹ De percentages inzake zelfgerapporteerd slachtofferschap van onlinefeiten liggen hoog, terwijl ze slechts enkele procenten van de geregistreerde criminaliteit vertegenwoordigen.

24. Bègue, *Ibid.* blz. 42.

25. In de Gewestelijke veiligheidsenquête van safe.brussels werd ook gevraagd naar de motivatie om feiten aan te geven / een klacht in te dienen.

26. Grémy, *Ibid.* blz. 203.

27. Grémy, *Ibid.* blz. 206-209.

28. Federale politie/DRI, *Federale analyse van de Veiligheidsmonitor, 2021*, blz. 31.

29. Brusselse Observatorium voor Preventie en Veiligheid, *Resultaten van de Gewestelijke veiligheidsenquête 2020. Onveiligheidsgevoel en slachtofferschap van inwoners, pendelaars en toeristen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Katern 4 van het Observatorium)*. Brussel: Brussel Preventie & Veiligheid, 2022, blz. 44. Police Fédérale/DRI, *Moniteur de sécurité 2018. Rapport de tableaux. Rapport final. Région Bruxelles-Capitale*, p. 60.

30. Federale politie/DRI, *Veiligheidsmonitor 2018. Tabelverslagen. Eindverslag. Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, blz. 60.

31. Federale politie/DRI, *Federale analyse van de Veiligheidsmonitor 2021*, blz. 31.

Oplichting via het internet vertegenwoordigt bijvoorbeeld slechts 3% van de geregistreerde criminaliteit in 2023 volgens de politiestatistieken.³² De resultaten van de twee enquêtes bevestigen een laag meldingspercentage voor online feiten (uitgezonderd hacking volgens de GVE 2022). Dit toont het belang van slachtofferschapsenquêtes aan om de reële criminaliteit en de ontwikkelingen ervan beter in kaart te brengen.

Beide enquêtes maken voor de eerste keer een onderscheid tussen feiten gepleegd in de familiale sfeer (roze in de grafieken *infra*) en in de niet-familiale sfeer (in blauw) voor fysiek, psychologisch en seksueel geweld.³³ Dit onderscheid weerspiegelt de recent toegenomen aandacht voor de problematiek van intrafamiliaal geweld, op politieel, gerechtelijk en maatschappelijk niveau. In beide enquêtes verklaarden de bevroagden vooral het slachtoffer zijn geworden van geweld buiten de familiale sfeer. We constateren een verhoogde prevalentie van psychologisch geweld buiten de familiale sfeer (gerapporteerd door 16% van de Brusselse respondenten in de GVE 2022 en de VM 2021). Deze vorm van geweld bekleedt na internetfraude de tweede plaats van feiten van slachtofferschap in het BHG.

Intrafamiliaal geweld werd minder vaak gerapporteerd in de enquêtes. De literatuur leert ons echter dat deze vorm van criminaliteit, die eveneens niet vaak bij de politie aangegeven wordt, moeilijk waar te nemen is in enquêtes. Zelfs wanneer “*specifieke vragen stellen over het onderwerp de kansen vergroot om ze waar te nemen*”³⁴ – zoals in de laatste edities van de twee enquêtes, kan intrafamiliaal geweld (zoals seksueel geweld) moeilijker te onthullen zijn. De manier waarop de enquête wordt afgenomen³⁵ speelt eveneens een belangrijke rol bij dit soort vragen. Het zijn delicate vragen voor de slachtoffers, maar in sommige gevallen ook voor de enquêteurs.³⁶

Voor fysiek en psychologisch geweld in de familiale sfeer tonen de beide enquêtes niet te verwaarlozen cijfers. Ongeveer een vierde van fysiek geweld en een derde van psychologisch geweld binnen de familiale sfeer werd bij de politie gemeld volgens de bevroagden in de VM 2021. Voor de GVE bedraagt het aangiftepercentage 27% voor psychologisch geweld en 56% voor fysiek geweld binnen de familiale sfeer. Seksueel geweld in de familiale sfeer zijn feiten waarvoor de prevalentie het laagst ligt in beide enquêtes (minder dan 1% van de bevroagden). De aangiftecijfers verschillen sterk tussen de VM 2021 (5%) en de GVE 2022 (met 71%). In de politiestatistieken is seksueel geweld binnen de familiale sfeer nauwelijks aanwezig (21 feiten van seksueel geweld tussen partners geregistreerd door de politie in het BHG in 2023). Dit geeft blijk van een lage aangiftegraad voor feiten waarvan geweten is dat mensen het moeilijk vinden om ze aan te geven.

Discriminatie komt ook naar voor uit de twee enquêtes door de hoge prevalenties. Al zijn de cijfers voor deze feiten in de politiestatistieken duidelijk toegenomen, blijven ze hier kwantitatief zwak vertegenwoordigd (376 feiten van discriminatie geregistreerd door de politie in het BHG in 2023). Volgens de GVE 2022 werd 19% van de bevroagden slachtoffer van discriminatie (gemengde criteria) in de laatste 12 maanden voorafgaand aan de enquête. In de VM maakt men een onderscheid tussen verschillende discriminatiecriteria. 10% van de bevroagden onderging discriminatie op basis van afkomst/nationaliteit, 6% op basis van sekse/gender en 2% op basis van seksuele voorkeur.

32. FPF/DGR/DRI/BIPOL - Politiële criminaliteitsstatistieken (afsluitingsdatum: 19/04/2024).

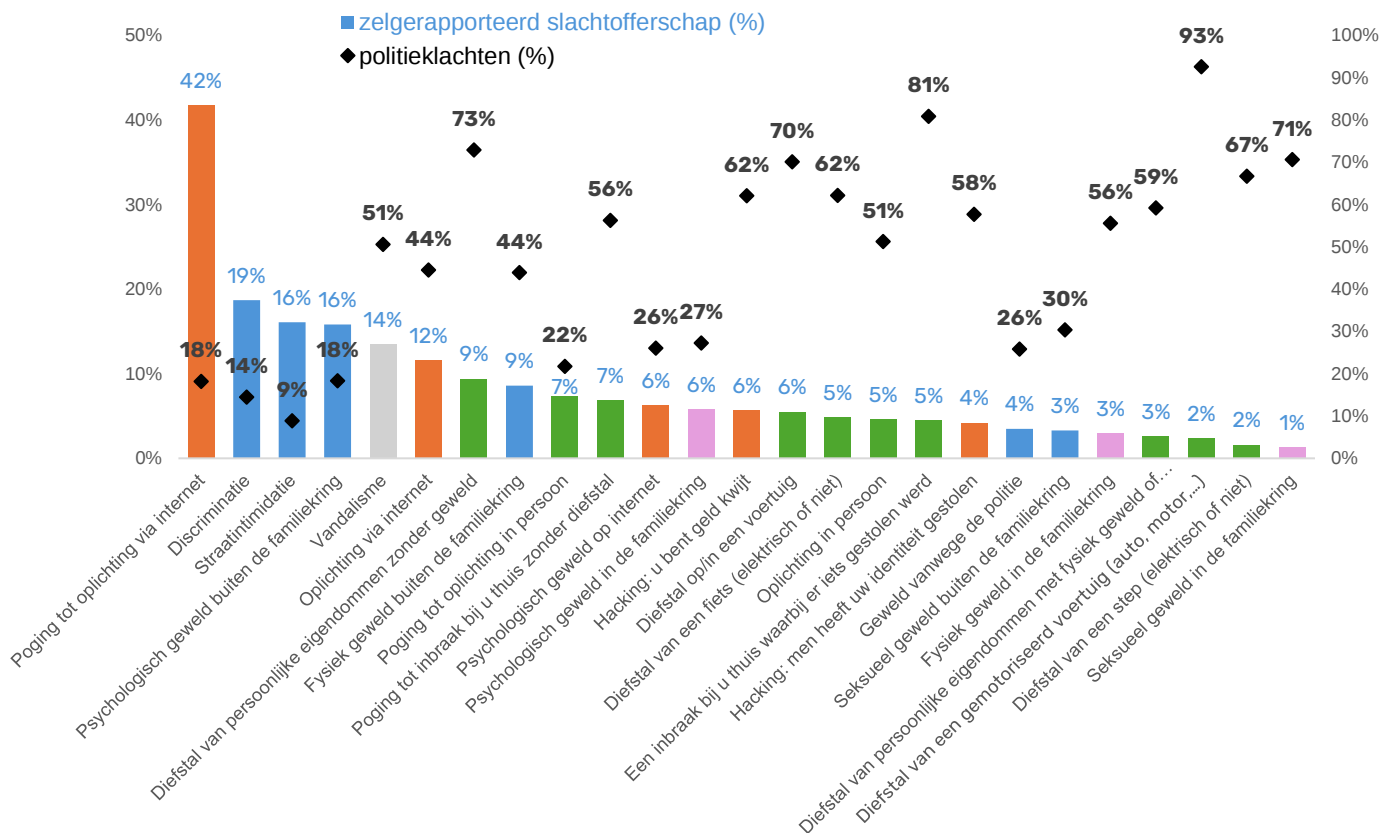
33. Het geweld wordt gedefinieerd aan de hand van de criminele figuren die door de federale politie zijn vastgesteld in haar methodologie voor het opstellen van de rapportering van de politiestatistieken. Zie [Methodologische nota – Politiële criminaliteitsstatistieken](#), Federale politie / DRI & [Definities van de criminele figuren en fenomenen, Federale politie/ DRI](#).

34. R. Zauberman en Ph. Robert, « Les enquêtes de victimation en Europe », in *Economie et statistique* n°448-449, 2011, blz. 91.

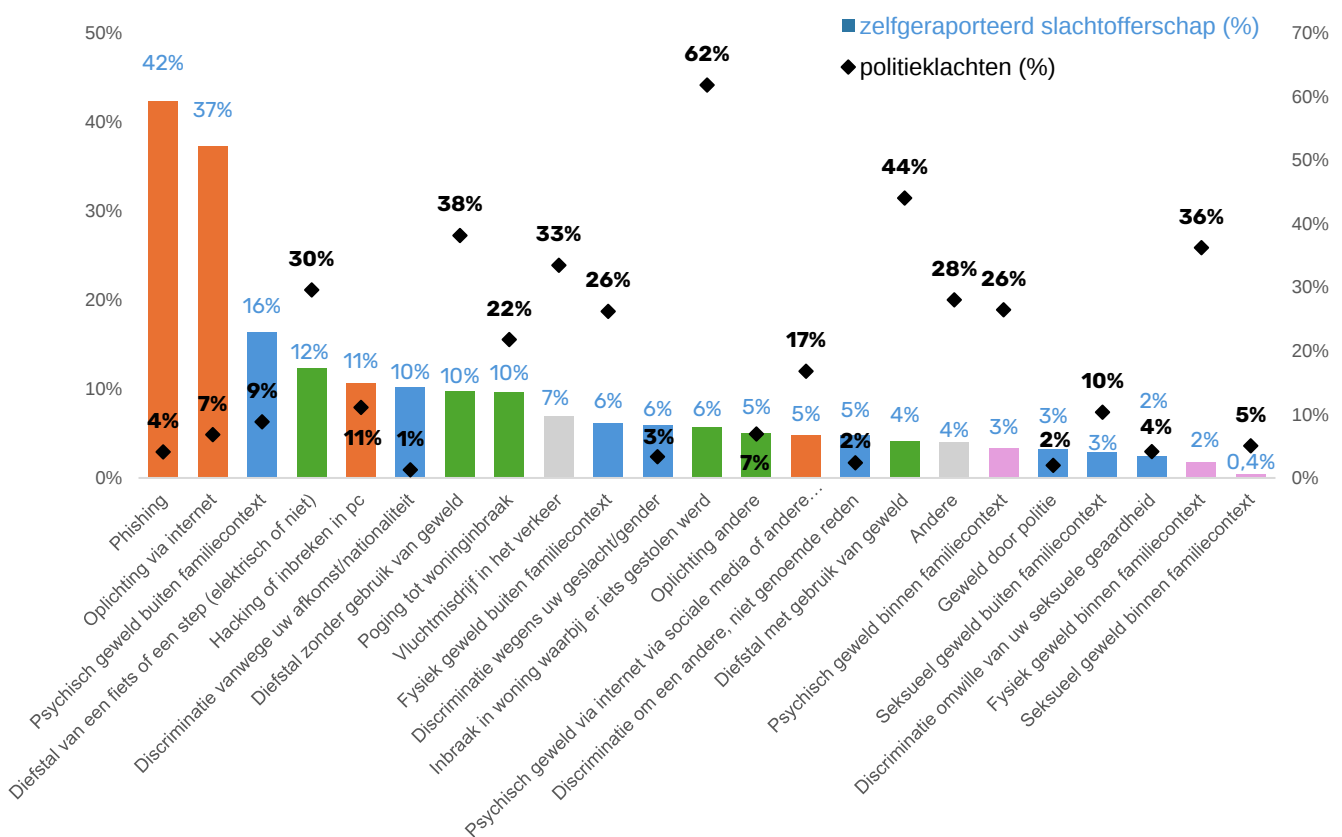
35. *Ibid.*

36. VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit en Economische Commissie voor Europa, *Manuel sur les enquêtes de victimisation*, 2009, blz. 302.

Figuur 4. Slachtofferschap per soort feit en het percentage aangiften bij de politie voor deze feiten: “Bent u in de afgelopen 12 maanden het slachtoffer geweest van [...] in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?” & “Hebt u voor die feiten klacht ingediend bij de politie en/of een andere instantie? Als u meermaals het slachtoffer bent geweest van eenzelfde feit, antwoord dan voor het meest recente feit.” (GVE 2022)

Figuur 5. Slachtofferschap per soort feit en het percentage aangiften bij de politie voor deze feiten: “Van welke van de hierna genoemde feiten bent u de afgelopen 12 maanden het slachtoffer geweest? Geef ook aan of u een klacht heeft ingediend voor deze feiten. Als u meermaals het slachtoffer bent geweest van eenzelfde feit, antwoord dan voor het meest recente feit” (VM 2021)

Diefstal (groen in de grafieken *supra*) vertegenwoordigt een groot aandeel van de inbreuken waarvan men slachtoffer werd en die aangegeven werden.³⁷ De prevalenties kunnen verschillen voor de verschillende soorten diefstal in de twee enquêtes. Wat deze verschillen betreft zijn diepgaandere analyses en kruisingen met andere gegevens (kenmerken van slachtoffers) nodig.

Tot slot zien we dat de aangifte van feiten varieert naargelang het soort inbreuk waarvan mensen het slachtoffer worden. Vermogensdelicten worden vaker aangegeven, maar komen in vergelijking met bepaalde andere inbreuken minder frequent voor. Geweld tegen personen en inbreuken die online plaatsvinden worden beperkt aangegeven, maar komen frequenter voor. Dit toont duidelijk het belang van slachtofferschapenquêtes om de reële criminaliteit beter te benaderen, naast het beeld verkregen aan de hand van politionele criminaliteitsstatistieken.

Conclusies en vooruitzichten

De enquêtes over zelfgerapporteerd slachtofferschap en veiligheidsgevoelens bieden aanvullende informatie op de officiële statistieken over de registratie van inbreuken (op politieel en gerechtelijk niveau). Ze geven in het bijzonder informatie over de onderrapportering van feiten, de kenmerken van slachtoffers en subjectieve percepties van veiligheid of onveiligheid. Deze bronnen leveren bijgevolg nuttige informatie op voor actoren van de preventie- en veiligheidsketen.

Zoals werd aangetoond, geldt echter dat hoe verfijnder de analyse van de resultaten van deze enquêtes is, hoe meer voorzichtigheid geboden is. Hetzelfde geldt voor de evolutie van de gegevens doorheen de tijd, en voor onderlinge vergelijkingen tussen de enquêtes. Met de nodige voorzichtigheid is het toch mogelijk enkele elementen uit de enquêtes die hier aan bod kwamen te belichten.

Het onveiligheidsgevoel van personen in het Brussels gewest blijft redelijk stabiel, rond 15% voelt zich vaak of altijd onveilig (en varieert tussen 10 en 20%) sinds 1997. De piek tijdens de Covid-19 pandemie in 2020 is te verklaren door de context van onzekerheid en een algemene ongerustheid in die periode.

Online criminaliteit is het meest gerapporteerde feit door de bevroagden in het Brussels gewest, in het bijzonder internetfraude waarvan de prevalentie zeer hoog is. Desondanks dat computercriminaliteit fors is toegenomen in de politieële statistieken, blijft het een marginaal fenomeen. De slachtofferschapenquêtes kunnen ons een vollediger beeld geven over bepaalde feiten die weinig aangegeven werden, zoals cybercriminaliteit, discriminatie, intrafamiliaal en seksueel geweld. Voor deze laatste twee type feiten is aangifte minder evident en hebben de afnamemethodes van de enquête een impact op de resultaten. Er is nood aan enquêtes specifiek gewijd aan deze problematieken, met aangepaste vragen en methoden,³⁸ naast algemene slachtofferschapenquêtes.

37. De feiten die in de enquêtes zijn opgenomen "zijn niet overgenomen zoals ze in het strafwetboek zijn opgenomen, maar ze zijn ingedeeld volgens de benaming ervan in de dagelijkse politiepraktijk (d.w.z. criminele figuren/fenomenen). Het betreft een combinatie van een misdrijf (bv. diefstal) met onder andere het voorwerp of vervoermiddel waarop dit misdrijf betrekking heeft (bv. autodiefstal), de plaats waar het misdrijf gepleegd is (bv. woninginbraak) of de manier waarop het misdrijf gepleegd werd (bv. diefstal gewapenderhand). De definitie en afbakening van deze criminele figuren vloeit voort uit de werkzaamheden van de Werkgroep Politiestatistiek (WPS). Zie Methodologische nota – Politieële criminaliteitsstatistieken, blz. 4).

38. Vgl. bijvoorbeeld recent: IWEPS, *Gendergerelateerd geweld in België. Chiffres clés de l'Enquête européenne sur la violence à l'égard des femmes et d'autres formes de violence interpersonnelle (EU-GBV, 2021-2022)*, 2024.

De rol van safe.brussels als instelling is enerzijds het ondersteunen van en bijdragen aan het verzamelen en analyseren van dergelijke informatie, en anderzijds de (coördinatie van de) uitvoering van oplossingen die voortvloeien uit de aanbevelingen van deze analyses. De volledige resultaten van de Gewestelijke Veiligheidsenquête in het BHG uitgevoerd door safe.brussels in 2022 zijn beschikbaar op de website van safe.brussels. We nodigen alle partners en actoren van de preventie- en veiligheidsketen uit om er kennis van te nemen en ze te gebruiken in hun toekomstige analyses.

Dankwoord

De auteurs willen graag iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan deze analyse door kwantitatieve gegevens en kwalitatieve inzichten te verschaffen die essentieel zijn voor een goed begrip van de kwestie, in het bijzonder de collega-analisten van het Observatorium en de projectverantwoordelijken van de Gewestelijke veiligheidsenquête.

© safe.brussels 2025
Alle rechten voorbehouden
D/2025/14.168/2

Contact : safe.brussels -Tel: +32 (0) 507 99 11 - contact@safe.brussels - de Lignestraat 40 -1000 Bruxelles

Voor meer informatie over de Flash Paper nr.8 "Zelfgerapporteerd slachtofferschap en het veiligheidsgevoel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Twee recente onderzoeken belicht": www.safe.brussels

Verantwoordelijke uitgeefster: Sophie LAVAUX, directeur-generaal - de Lignestraat 40 B - 1000 Brussel

De Franstalige versie is de originele versie van deze publicatie. Het geheel of gedeeltelijk kopiëren van deze Flash Paper is enkel toegestaan onder uitdrukkelijke voorwaarde dat de bron duidelijk wordt vermeld als volgt: Observatorium, "Zelfgerapporteerd slachtofferschap en het veiligheidsgevoel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Twee recente onderzoeken belicht", *Flash Paper van het Observatorium* – nr.8, Brussel: safe.brussels, 2025.